

УДК 341.357.6

Богдан Ринажевський, кандидат юридичних наук, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

Взаємодія військової служби правопорядку в Збройних силах України з органами державної влади, місцевого самоврядування і громадськістю

Розглянуто правові підстави організації взаємодії Військової служби правопорядку в Збройних силах України по забезпеченню законності правопорядку та військової дисципліни серед військовослужбовців.

Ключові слова: взаємодія, Військова служба правопорядку, Збройні сили України, правоохоронна діяльність, органи державної влади, самоврядування, громадськість.

Рассмотрены правовые основания организации взаимодействия Военной службы правопорядка в Вооруженных силах Украины по обеспечению законности правопорядка и военной дисциплины среди военнослужащих.

Ключевые слова: взаимодействие, Военная служба правопорядка, Вооруженные силы Украины, правоохранительная деятельность, органы государственной власти, самоуправление, общественность.

The legal backgrounds of interaction among the Military service of law and order in the Armed Forces of Ukraine concerning the legitimacy and military personnel discipline, are considered in the article.

Keywords: interaction, Military service of law and order, Armed Forces of Ukraine, law enforcement activity, the bodies of state power, self-government, society.

Взаємодію розуміють як ділове співробітництво елементів системи для досягнення певного результату. Правове регулювання взаємодії Військової служби правопорядку України (далі – Служби правопорядку) з місцевим самоврядуванням і громадськістю здійснюється на основі законів України «Про Військову службу правопорядку у Збройних силах України», «Про оборону України», «Про Збройні сили України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та багатьох інших.

На органи управління Служби правопорядку державою покладено забезпечення законності, правопорядку, військової дисципліни та захист конституційних прав і свобод військовослужбовців. Виконання цих завдань значною мірою залежить від погодженості та єдності всіх елементів правоохоронної системи.

Взаємодія – одна з основних філософських категорій, яка відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і зміну стану або взаємний перехід, а також породження одним об'єктом іншого. Взаємодія являє собою вид прямого або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення, зв'язку [1].

Взаємодія в правоохоронній сфері, в площині якої здійснюється і правоохоронна функція Служби правопорядку, реалізується шляхом державного управління, яке охоплює всі сторони суспільного життя, в тому числі й військово-правові відносини.

Як соціальне явище державне управління реалізується через різні форми, методи, принципи, які обумовлюються проблемами й завданнями суспільного розвитку, що здійснюється в інтересах певних соціальних верств. Різновидом державного управління є правоохоронна діяльність Служби правопорядку, яка має владно-примусовий характер, ґрунтується на державній волі й передбачає, що здійснення управлінських функцій допускає застосування владно-регулюючих і примусових заходів державного управління, хоча вони і мають лише допоміжний характер, а управління здійснюється шляхом заохочення, стимулювання, переконання, формування громадської думки та свідомості, почуття відповідальності, добровільного виконання обов'язків, дотримання встановлених норм поведінки.

Державне управління буде ефективнішим, якщо воно здійснюється у взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громадських організацій.

Служба правопорядку має право обмежувати або забороняти рух транспорту або пішоходів на окремих ділянках вулиць та автомобільних шляхів, зупиняти й оглядати з цією метою транспортні засоби, перевіряти у водіїв документи на право користування та керування ними. Службі правопорядку дозволяється регулювати дорожній рух на автомобільних дорогах і вулицях під час проходження колон військових транспортних засобів, організувати і забезпечувати супроводження цих колон та транспортних засобів спеціального призначення. Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, органи внутрішніх справ мають сприяти проходженню колон військових транспортних засобів через територію обслуговування. Органи внутрішніх справ мають взаємодіяти з органами управління Служби правопорядку у забезпеченні проведення гарнізонних заходів, коли вони відбуваються в громадських місцях чи до участі в яких залучаються великі групи людей.

Службі правопорядку надається право вносити відповідним органам внутрішніх справ пропозиції про анулювання дозволів на придбання, зберігання й носіння зброї та боєприпасів, а також спеціальних засобів самооборони, виданих військовослужбовцям та іншим громадянам, які проживають на територіях дислокації військових частин і зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги без призначення лікаря, хворіють на психічні захворювання та в інших випадках, передбачених законом. Орган управління Служби правопорядку, який надіслав пропозиції, повідомляється про наслідки їх розгляду не пізніше, ніж у місячний термін.

Органи внутрішніх справ та інші правоохоронні органи відповідно до законодавства зобов'язані виконувати звернення Служби правопорядку на предмет вилучення документів, речових доказів, предметів, заборонених до обігу, і допомагати Службі правопорядку в розшуку та затриманні військовослужбовців, які вчинили правопорушення та розшуковуються.

Служба правопорядку в межах своєї компетенції та встановленому законом порядку має право вилучати у військовослужбовців та інших осіб, які незаконно перебувають на території військової частини або військового об'єкта чи здійснюють протиправні дії, предмети і речі, заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки, і передавати їх відповідним органам виконавчої влади.

На Службу правопорядку покладається здійснення таких функцій, як:

- взаємодіяти з військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів, органами внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами, у тому числі обмінюватися з ними інформацією для швидкого і повного розкриття злочинів та виявлення правопорушень;
- погоджувати в установленому законом порядку з відповідними органами перевезення великогабаритних, великовагових і небезпечних вантажів транспортними засобами Збройних сил України; забезпечувати їх супроводження та контроль за дотриманням особливих умов, правил, норм і стандартів з організації перевезення зазначених вантажів;
- брати участь у виконанні завдань військовими частинами в разі їх залучення у встановленому законом порядку до проведення робіт під час введення режиму воєнного або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях і взаємодіяти при цьому з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування;
- забезпечувати збереження знайдених, вилучених у затриманих та арештованих осіб, які перебувають на гауптвахті, документів, речей, цінностей та іншого майна, а також передавати органам внутрішніх справ документи і речі цивільних осіб, затриманих на території військових частин;
- надавати в межах своєї компетенції допомогу органам державної влади, органам місцевого самоврядування, військовому командуванню, органам військового управління та їх представникам, громадським організаціям у провадженні їх законної діяльності в разі протидії їм або небезпеки з боку правопорушників із військовослужбовців Збройних сил України;
- повідомляти органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військове командування, органи військового управління, громадськість за місцем служби або роботи особи, в тому числі цивільних громадян, які незаконно перебували на території військової частини або військового об'єкта і вчинили протиправні дії, про вчинення ними правопорушення, провадження якого належить до компетенції Служби правопорядку.

Ефективність забезпечення правопорядку, безпеки громадян і суспільства, охорони громадського порядку, а в цілому і держави значною мірою залежить від діяльності у цій сфері всіх органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадян і, зокрема, правоохоронних органів, до яких належить і Служба правопорядку.

Повноваження і компетенція місцевого самоврядування визначаються Конституцією України в Законі України «Про місцеве самоврядуван-

ня» [2]. Стаття 140 Конституції України визначає місцеве самоврядування як право територіальної громади, жителів села, чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селищ та міста, самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Місцеве самоврядування здійснюється місцевою громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, міські, селищні, міські виконавчі органи.

Поряд з іншими функціями життєзабезпечення громади органи місцевого самоврядування виконують і правоохоронну функцію, яка здійснюється у різних формах: контролю, організації взаємодії, забезпечення фінансування правоохоронних, правотворчих і правозастосовних заходів.

До головних завдань територіальної громади належать:

- забезпечення для кожної людини безпечного для життя і здоров'я навколишнього середовища;
- створення безпечних умов для проживання;
- забезпечення ефективного захисту від злочинності, правопорушень, будь-яких форм насильства;
- організація та сприяння в забезпеченні безпеки дорожнього руху та розвитку транспортної інфраструктури;
- участь у правовому вихованні населення.

Правоохоронна діяльність Служби правопорядку реалізується також через функцію взаємодії з громадськими організаціями у сфері охорони громадського порядку, попередження правопорушень, розкриття злочинів, розшуку та затриманню правопорушників, виявленні й усуненні причин і умов, що сприяють порушенням законності.

Загальні умови реалізації права громадян на свободу об'єднання та порядок їх створення встановлюються Законом України «Про об'єднання громадян» [3]. Норми згаданого Закону та положення Конституції України дають підстави для залучення громадськості до охорони громадського порядку в Україні в різних формах. Такими формами можуть бути:

- спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони громадського порядку;
- взаємний обмін інформацією про проведену роботу;
- планування спільних заходів;
- інструктаж і навчання громадських формувань формам і методам боротьби з адміністративними правопорушеннями;
- спільне патрулювання та проведення інших заходів для проведення адміністративно-правової охорони громадського порядку;
- надання громадським формуванням методичної допомоги в плануванні й обліку їх роботи;

➤ обмін позитивним досвідом роботи щодо попередження та профілактики адміністративних правопорушень.

Правовою підставою для взаємодії Служби правопорядку у Збройних силах України та громадськістю можуть бути і норми Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [4]. Норми вказаного Закону можуть бути використані Службою правопорядку при виконанні своїх повноважень в обслуговуванні військових формувань Державної прикордонної служби України.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати у встановленому цим законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та за інших надзвичайних обставин.

Важливим нормативно-правовим актом, що забезпечує взаємодію органів управління Служби правопорядку і громадськості, є Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [5].

Згідно з визначенням терміна «правоохоронні органи», що міститься в ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України», ця служба належить до правоохоронних органів і водночас — до Воєнної організації держави.

Взаємодія Служби правопорядку з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськими організаціями ґрунтується на принципах законності, гласності, прозорості, демократизму, що означає можливість широкої участі громадськості в процесі ухвалення рішень органами військового управління, зокрема Служби правопорядку, реалізації актів управління щодо забезпечення законності, правопорядку і військової дисципліни. З цієї метою при Міністерстві оборони України створена Громадська рада як консультативно-дорадчий орган.

Демократичний цивільний контроль являє собою комплекс здійснюваних системою суб'єктів цивільного контролю держави організаційно-правових та інформаційних заходів для забезпечення неупередженого дотримання законності, відкритості в діяльності Збройних сил України, зокрема при реалізації приписів, актів військового законодавства України,

утвердження й зміцнення конституційних засад демократичної правової держави у сфері цивільно-військових відносин.

Посилення демократичного цивільного контролю в процесі реалізації приписів та управлінських рішень, які ухвалює Служба правопорядку, сприяє зміцненню законності в діяльності військових структур і військової дисципліни серед військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Большая Советская Энциклопедия. – 3 изд. – М., 1971. – Т. 5. – С. 7.
2. Про місцеве самоврядування : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
3. Про об'єднання громадян : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.
5. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366.